

УДК 377:004–057.874 (043.3)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗМІНИ В КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Євген Кулик

доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри основ виробництва і дизайну

Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

e-kyluk@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена проблемі аналізу концептуальних змін у змісті професійної та культурологічної підготовки майбутніх учителів технологій під впливом сучасних процесів глобалізації та інформатизації. Установлено, що культуру з методологічного погляду можна розглядати і як продукт людської діяльності, і як феномен, який охоплює духовні цінності людини, її внутрішній світ. На засадах культурологічного й аксіологічного наукових підходів визначено зміст культури та її розвиток. Наведено аналіз взаємозалежності освітніх парадигм від технокультурної діяльності людини. Виділено проблеми в сучасній підготовці вчителів трудового навчання з позиції сциєнтично-технократичного і гуманітарного напрямків в освітній діяльності. Запропонована реалізація культурологічного підходу при підготовці майбутніх учителів технологій та їхній вплив на готовність у майбутньому опанувати нові технології, матеріали, інформацію.

Ключові слова: майбутні вчителі технологій; культурологічний підхід; освітня підготовка.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ

Евгений Кулык

доктор педагогических наук, профессор, заведующий
кафедры основ производства и дизайна

Полтавского национального педагогического университета
имени В. Г. Короленко

e-kyluk@ukr.net

Аннотация. Статья посвящена проблеме анализа концептуальных изменений в содержании профессиональной и культурологической подготовки будущих учителей технологий под влиянием современных процессов глобализации и информатизации. Установлено, что культуру с методологической точки зрения можно рассматривать и как продукт человеческой деятельности, и как феномен, который охватывает духовные ценности человека, его внутренний мир. На основе культурологического и аксиологического научных подходов определено содержание культуры и ее развитие. Приведен анализ взаимозависимости образовательных парадигм от технокультурной деятельности человека. Выделены проблемы в современной подготовке учителей

трудового обучения с позиции сциентично-технократического и гуманитарного направлений в образовательной деятельности. Предложена реализация культурологического подхода при подготовке будущих учителей технологии и их влияние на готовность в будущем осваивать новые технологии, материалы, информацию.

Ключевые слова: будущие учителя технологий; культурологический подход; образовательная подготовка.

CONCEPTUAL CHANGES IN TECHNOLOGY TEACHERS' CULTUROLOGICAL TRAINING

Ievhen Kulyk

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Head of Department of Production and Design Bases

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

e-kyluk@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the analysis of conceptual changes in future technology teachers' cultural training. It is revealed that future technology teachers' cultural training should be based on the educational system of their professional training.

The analysis of existing philosophical systems of forming the ideological bases for modern education showed that none of them is able to resolve the basic contradictions of the teaching process. That is why philosophical principles (interaction, substantial unity and synergy) and their interconnection can be the methodological basis for educational activities. This enables us to identify the main contradiction of future technology teachers training. Analysis of the fundamental works of modern philosophers of science (T. Kun, I. Lakatos, V. Tumilin et al.) showed that the only methodological concepts (pure observation) are not enough to solve many scientific problems. The prerequisite is a trained person participating in the process.

It is shown that the professional pedagogical training the future labor training teachers' educational practice should be based on a set of methodological approaches that simultaneously act both situationally in its unity, interaction, and independently as well. Therefore, integration of methodological approaches (comparative and active, one of the problem activity and person activity, integrative and others) allows to detect signs of different elements of professional pedagogical training of future labor training teachers. This leads to the emergence of new knowledge and formation of the skills according to the teachers' new professional qualities.

It is shown that the need for cultural reorientation of future technology teachers' training system in Ukraine causes the global socio-cultural process, a process of transition from traditional authoritarian society (scientism-technocratic) to the modern dynamic society, the so-called "information" one – on the characteristics of the technological mode of production and sociocultural characteristics.

It is revealed that a major problem in modern labor teachers' training is the lack of studying such subjects as ergonomics, design, culture and organization of production, economical activity (humanitarian component) and the presence of "fragments" of the sciences separated from each other (mechanics, thermal engineering, electronics), even from a basic understanding of science (matter, field) created the conglomerate in which it is difficult to find an integrated intellectual base.

Such an approach allows to state that the problem of future technology teachers' training proceeds in the context of their cultural formation (organizational, informational and manual devices, security, waste disposal, etc.) during the process of their professionalization, which is the integrated system. Implementing cultural approach into the new paradigm of future technology teachers' training should be a component of a new socio-cultural project. Because there is a new relation between a man and the world. In the future people will find their being not outside but inside the technologies.

Key words: future technology teachers; cultural approach; educational training.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний кризовий стан розвитку суспільства вимагає зміни пріоритетів розвитку сучасної освіти [1], основним завданням якої є формування людини нового типу світогляду, яка б була готова сприйняти глобальні суспільні зміни, адекватно реагувати на появу нових знань, орієнтуватись в інформаційному просторі сьогодення і майбутнього. Новий тип світогляду сучасного українця ставить перед освітою завдання переходу від сциєнтично-технократичних до гуманітарних цінностей, що докорінно повинно змінити парадигму технологічної освіти.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз концептуальних змін у змісті культурологічної підготовки майбутніх учителів технологій.

Поліаспектність проблеми культурологічної підготовки майбутніх учителів технологій передбачає застосування комплексу методів дослідження, адекватних аналізованому феномену. Для з'ясування сучасного стану теорії і практики досліджуваної проблеми, визначення методологічних і теоретичних основ феномена «культури», урахування вітчизняного та зарубіжного досвіду в уточненні сутності й особливостей цього процесу нами використовувались теоретичні методи (контент-аналіз, синтез, порівняння, моделювання, узагальнення).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз філософської, загальнонаукової, психолого-педагогічної літератури та педагогічна практика сучасності показують, що пріоритети сциєнтично-технократичних цінностей у суспільстві сформували сьгоднішню авторитарну педагогіку.

Аналізуючи сучасні педагогічні концепції розвинутих країн, спостерігаємо, що їхній філософський напрямок в освіті орієнтований на можливість вільного вибору форм і видів навчання, зростання ролі самостійного пізнання. Цій проблемі присвячені праці Д. Ховарда, Дж. Сороса, К. Поппера, Т. Куна, І. Лакатоса, Ю. Бохенського, Дж. Дьюї та ін. [2]. На сьгодні для вітчизняної системи освіти цей напрямок є надзвичайно актуальним, бо швидко змінюються проблеми, ситуації,

цінності, немає готових розв'язок діяльності педагога та учня, де в результаті педагогічної діяльності зароджуються норми прийняття рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз інформаційного поля знань, якими повинен володіти (згідно з типовим навчальним планом) майбутній учитель трудового навчання, показує значну перевагу технічних дисциплін над гуманітарними. Аналіз кваліфікаційних характеристик майбутніх учителів трудового навчання показує, що в розділах уміння і навички спостерігається перевага структури знань, спрямованих на формування технократичної особистості.

Водночас аналіз товарів народного споживання, у яких найбільше інтегровані різні технології (наприклад: радіоелектронна апаратура й автомобілі), вироблені в Україні, США, Німеччині, Японії стосовно ціни, якості, зручності і безпеки експлуатації, ергономіки, естетики дозволяє виділити певні закономірності. Головна з яких є те, що ментальність етносу, народу (що суттєво залежить від освіти), через його характерні риси, чітко відображається в кінцевому виробі.

Аналіз навчальних програм, підручників цих країн показує, що значну частину знань складають знання гуманітарного напрямку. Це і ергономіка виробництва і споживання, дизайн, культура виробництва, наукова організація праці, екологія. До того ж, культура є узагальненим показником, який відображає взаємодію «людина-техніка», «людина-технології», «людина-людина», «людина-інформація». Отже, якщо орієнтуватись на західні стандарти життя, то потрібно у відповідній освітній парадигмі формувати світогляд українського суспільства. При цьому роль технологічної освіти тут є домінуючою, бо завдяки знанню сучасних технологій, матеріалів, енергій, можна отримати позитивний результат.

Проведені дослідження показали, що зміна парадигми освіти (гуманізація) та її завдань змінює основні вимоги діалектичного методу в розкритті суперечностей об'єкта дослідження. Якщо для педагогічного процесу минулого головними суперечностями, які виходили із суперечності суспільства, були суперечність між потребами й умовами їх задоволення, між пізнавальними і практичними завданнями, з одного боку, і наявним рівнем знань, умінь, навичок – з іншого, нормативністю і творчістю, невідповідність старих методів виховання та навчання і сучасним умовам життя, типовою підготовкою вчителів трудового навчання й індивідуально-творчим характером їхньої діяльності, то для сучасного педагогічного

процесу головна суперечність педагогічного процесу визначається як співвідношення в ньому таких двох його сторін, як вимоги щодо задоволення суспільних потреб, які висуваються цією офіційною системою освіти та індивідуальними потребами, інтересами окремих студентів.

Тому однією з головних проблем у сучасній підготовці вчителів трудового навчання є проблема поєднання сцієнтично-технократичного і гуманітарного напрямків в освітній діяльності. Відсутність вивчення таких предметів майбутніми вчителями трудового навчання, як ергономіка, дизайн, культура та організація виробництва, економне ведення діяльності (гуманітарної складової) і наявність «фрагментів» наук відірваних один від одного (механіка, теплотехніка, радіоелектроніка) навіть базовим розумінням науки (матерія, поле) створили конгломерат, у якому важко знайти інтегровану інтелектуальну базу.

Тому, на нашу думку, основною ідеєю сучасної концепції підготовки майбутніх учителів трудового навчання повинна бути ідея інтелектуалізації предмета трудове навчання (або технології) через зростання питомої ваги предметів гуманітарної складової наукових знань, і, передусім, культурологічна підготовка майбутніх учителів технологій.

Аналіз праць, присвячених інтелектуалізації трудового навчання Д. Тхоржевського, В. Мадзігона, В. Сидоренка, Ю. Дорошенка, О. Коберника, Є. Кулика, О. Малишевського, Т. Мачачі, Н. Слюсаренко, В. Стешенка, Г. Терещука, А. Терещука, В. Тименка, А. Цини та ін., дозволив нам установити, що введення в трудове навчання рефлексії поряд із проектуванням і вивченням технологій збагачує його процес, посилює потенціал культури у сфері інтелектуальної діяльності (зростає інтелектуалізація трудового навчання), розвиваються здібності учнів до прогнозування, планування продуктивної уяви майбутніх технологій, матеріалів і засобів виробництва.

Відповідно для фахового сучасного спеціаліста, на передній план виходять знання з культури експлуатації пристроїв, культури споживання виготовленої продукції, культури утилізації відходів, культури захисту людини від агресивного технологічного середовища. Домінувальними стають процеси самоорганізації у творенні нової інформації, а прояв творчих здібностей повинен розглядатися як складові загальної культури особистості.

Усі ці зміни супроводжуються сучасним розвитком інформатизації.

Розвиток інформатизації змінює технокультурний процес діяльності людини, виділяє домінуючі технології, породжує новий вид діяльності людини – інформаційну. В інформаційному суспільстві новітні технології набувають пріоритетності в усіх галузях життєдіяльності людини. Сучасні верстати з програмовим управлінням під'єднані до комп'ютерної мережі, забезпечують швидке виготовлення продукції, на яку виникає попит.

Цей новий вид діяльності передбачає переробку та генерування отриманої інформації, яка сприяє перетворенню знань в інформацію про світ. Відповідно змінюється основне завдання освіти, вона перестає бути способом засвоєння готових загальнонавчаних знань, а стає способом перетворення знань в інформацію про світ, який передбачає інформаційний обмін між людьми, обробку інформації, її інтерпретацію і генерування в обмін на отриману, а також безпечну інформаційну діяльність учасників мережевого спілкування.

При цьому інформація стає не лише об'єктом спостереження, але водночас і сировиною для виробництва нової інформації та матеріальних цінностей, які можуть створюватися на уроках трудового навчання. Тому майбутні професійні цілі та професійні ідеали (за Ю. Дорошенком) реалізуються завдяки інформаційній культурі особистості та її здібностей до сприймання, оцінки і використання інформаційних потоків.

Такий підхід дозволив нам розглядати технологію в змісті й процесі трудового навчання не лише як спосіб практичного перетворення матеріалів, але й як спосіб формування культури учнів, а в інформаційному суспільстві інформаційної культури.

Особлива роль при цьому належить системі освіти, де можливість розвитку культури студента обумовлена сенситивністю його віку, бажанням пізнати навколишній світ і певній довірі до викладачів.

Тому на перший план виходить проблема професійної підготовки майбутніх учителів технологій у контексті формування їхньої культури (організаційної, експлуатації, безпеки, утилізації відходів тощо) у процесі їх професіоналізації, який представляє собою цілісну систему, яка поєднує в єдине процес теоретичного і виробничого навчання та формування практичних професійних навичок у системі професійного навчання як у вищих навчальних закладах, так і в подальшому навчанні впродовж життя.

Аналіз стану справ підготовки майбутніх учителів технологій в Україні та проведений аналіз літератури з проблеми їх культурологічної

підготовки показав, що визначальним для професійної діяльності майбутніх учителів технологій поряд із знаннями, уміннями і навичками стає використання технологій, матеріалів, інструментів, інформації та енергії, необхідність розвивати їхню ініціативу, творчість, стремління до успіху, самостійність, організовувати взаємодію між учнями, формувати атмосферу корпоративної культури виробництва тощо.

Водночас аналіз навчальних планів і програм із підготовки майбутніх учителів технологій, навчально-методичних комплексів викладачів, показав наявність недостатньої уваги до розвитку професійно значимих культурологічних якостей майбутніх учителів. Діагностика професійних знань і вмінь майбутніх учителів технологій показала наявність достатнього рівня теоретичних знань і недостатню готовність до використання теоретичних знань із культурології в швидкозмінному виробничому середовищі, унаслідок не сформованості особистісних професійно значимих якостей.

Проблемі професійної підготовки майбутніх учителів технологій та їх соціально значимих якостей присвячені праці М. Вачевського, О. Коберника, Є. Кулика, В. Мадзігона, Н. Ничкало, В. Радкевич, В. Сидоренка, В. Стешенка, О. Торубари, С. Ткачука, Г. Терещука, В. Тиценка та ін.

Аналіз наукової літератури показав, що проблема формування і розвитку професійно значимих культурологічних особистих якостей майбутніх учителів технологій є актуальною, потреби виробництва вимагають наявності в майбутніх учителів технологій означених якостей, а можливості навчальних дисциплін в формуванні окреслених якостей не отримали достатнього висвітлення в науковій літературі, не вивчені педагогічні умови, які забезпечують реалізацію цього процесу.

Це дозволило нам виділити основні протиріччя в професійній підготовці майбутніх учителів технологій. Між потребою сучасною освіти у кваліфікованих учителях технологій, які володіють професійно значущими культурологічними якостями, і недостатнім використанням можливостей педагогічного процесу, їх професійної культурологічної підготовки для розвитку цих якостей. Між усвідомленням необхідності розвитку професійно-значущих культурологічних особистих якостей майбутніх учителів технологій в процесі навчання у виші й недостатньою

теоретичною розробленістю цієї проблеми в педагогічній науці, їх професійної підготовки.

Аналіз фундаментальних праць із культурологічної підготовки фахівців показав, що структурно-функціональні та змістовні зміни соціально-економічного середовища, які відбуваються в сучасній Україні, природно, накладають національно-історичний відбиток на глобальні соціокультурні та економічні процеси, що вимагає додаткового аналізу методологічно-концептуальних основ культурологічної парадигми підготовки вчителів у ВНЗ. Основним змістом якого повинна стати цілісність культурного досвіду людства: етичного, релігійного, філософського, естетичного, технічного, фахового тощо в доповнення до наукового досвіду пізнання світу.

Особливості соціокультурних процесів в Україні визначають ціннісно-орієнтаційну та педагогіко-технологічну специфіку реалізації культурологічної парадигми підготовки вчителів у ВНЗ, а не її загальноцивілізаційний зміст. Тому підготовка майбутніх учителів технологій до проведення професійної діяльності вимагає аналізу теперішньої соціокультурної ситуації, соціально-філософського обґрунтування параметрів культурологічного підходу до формування підготовки майбутніх учителів технологій, а в основі цього аналізу повинна знаходитися проекція загальноцивілізаційних тенденцій розвитку на культурно-національне середовище українського суспільства.

Лише на основі такого підходу система підготовки майбутніх учителів технологій може отримати інтерпретацію засобу національно-культурного будівництва, без чого вся культурологічна парадигма підготовки майбутніх учителів технологій у ВНЗ втрачає свій соціальний смисл і перетворюється в загальнотеоретичну умоглядну конструкцію.

Ми не погоджуємося з ідеєю, коли в соціокультурний розвиток України покладено лише етнічний підхід. При цьому актуалізуються практично всі риси національного характеру.

На нашу думку, це зменшує виразність синтезу культурно-цивілізаційних та державно-політичних завдань підготовки майбутніх учителів технологій. Крім того, що стосується безпосередньо рис українського національного характеру, то багато дослідників поряд із позитивними відмічають і низку негативних аспектів, що виникли через «специфічний» характер розвитку української культури як культури

поневоленої нації, що зазнала на різних історичних етапах гніт «культурного шовінізму». Тому в цьому випадку необхідно розкривати і розвивати ті національні риси, які стимулюють наш розвиток.

Разом із тим набагато продуктивнішим виглядає інший підхід, який можна назвати культурологічним і який поки що розроблений набагато менше, ніж етнічний, хоча й широко застосовується противниками одностороннього націоналізму в сукупності з концепцією політико-державного об'єднання українського народу. Остання має конституційне обґрунтування, бо в основу української держави покладено не етнічний принцип, а принцип політичний, і українське громадянство від етнічного фактора практично не залежить – як і в будь-якому сучасному правовому суспільстві.

Реалізація культурологічного підходу в цьому плані особливо важлива в процесі формування фахової підготовки, де закладаються ціннісні орієнтації підростаючого покоління і формується мотиваційна основа вирішення соціально-економічних завдань, що визначає форми діяльності членів українського суспільства в ХХІ столітті. Тобто наші діти повинні бути готовими до засвоєння передових світових технологій і їх продукування.

Необхідність культурологічної переорієнтації системи підготовки майбутніх учителів технологій в Україні детермінує ще один глобальний соціокультурний процес, це процес переходу від авторитарно-традиційного суспільства (сцієнтично-технократичного) до сучасного динамічного суспільства, так званого «інформаційного» – від особливостей технологічного способу виробництва та соціокультурних характеристик. Традиційне суспільство ґрунтується на процесах репродукування діяльності, соціальних структур, життєвих устоїв і традицій. Тобто творчість була жорстко обмежена або регламентована. У сучасному динамічному суспільстві провідним стає процес розвитку, порівняно швидкої, якісної зміни різних соціальних та культурних структур, а також відповідних їм форм поведінки, мислення та свідомості людей.

Якщо у традиційному суспільстві майбутнє – це процес продовження минулого, то в динамічному суспільстві майбутнє принципово відрізняється від минулого і минулим не визначається – зрештою, у жорстко детермінованій формі лінійної залежності. А тому культурно-особистісний аспект соціально-економічної модернізації, пов'язаний із трансформацією

культури суспільства в перехідному періоді, виступає основним фактором змін, визначаючи наповненість здійснюваних реформ конкретним соціальним змістом.

Адже якщо раніше життя суспільства й окремої людини визначалося зовні наявними культурними зразками поведінки й свідомості (ментальності), то тепер провідним стає процес самодетермінації, самовизначення, вироблення особою індивідуальних орієнтирів, способів життя, смисложиттєвих та моральних імперативів. Ніколи раніше не було такої великої значущості та відповідальності вільного вчинку людини. Відбувається принципова зміна способу зв'язку соціуму, який працює в економічній і технологічній сфері з культурою. У традиційному суспільстві культурні зразки, постійно репродукуючись та реалізуючись, забезпечували практично безперервну стабільність соціального життя. Завдяки саме цьому культура не виділялася як окрема соціальна реальність.

У період модернізації динамізм суспільного життя сприяє переміщенню культурних зразків із сфери масової свідомості та масової поведінки, що функціонують на стихійних засадах, у предмет сфокусованої уваги, аналізу і навіть свідомого перетворення та конструювання. Утверджується новий тип цивілізації та людини, коли культура стає основою самого їх буття. При цьому величезного значення набуває будь-яка форма індивідуальної культуристворювальної діяльності, що реалізує етичний вимір людської поведінки.

У взаємодії індивіда й культури змінюється і роль останньої як фундаменту особистісної діяльності. Культура виступає вже не лише у вигляді ідеалізованої перспективи індивідуального розвитку і формування людини. Її недостатньо розглядати й як необхідний набір загальних зразків життєдіяльності.

Разом із визнанням людської індивідуальності універсально вагомим феноменом культури остання виступає як передумова і основа вироблення та репродукування саме особистісного ставлення до світу. Тому підготовка майбутніх учителів технологій ставить на порядок денний проблему культурного самотворення, культурної самодетермінації всього соціально-економічного життя і самотійного вироблення кожною окремою людиною власних ціннісних орієнтирів і способів діяльності без попередньо заданих матриць.

Процес модернізації висуває принципово нові вимоги до системи підготовки майбутніх учителів технологій: остання більше не може однозначно орієнтуватися на трансляцію зразків минулої культури. Мета підготовки ускладнюється, бо, з одного боку, вона повинна виконувати традиційне завдання – підключення індивіда до сукупного людського досвіду, зафіксованого в культурних нормах, укорінення підростаючого покоління в історії, культурі та економічному середовищі, а з іншого, виникають нові завдання освітньої системи – підготовка людини до життя в суспільному оточенні, що постійно змінюється, через розвиток у неї таких універсальних культуротворювальних здібностей, як мислення, розуміння, рефлексія, креативність, комунікабельність тощо.

Перехід до інформаційного суспільства примушує переглядати основну парадигму підготовки майбутніх учителів технологій – від передачі відомих знань від покоління до покоління до розвитку вміння оформляти різноманітну інформацію, самостійно генерувати нові знання, зокрема й методи їх отримання, і при цьому сприймати їх не як абстрактні символи, а як вираз та елемент соціокультурного, смисложиттєвого значення, що пов'язує пізнання з ціннісними орієнтаціями людини в цьому соціальному середовищі. Тому освіта повинна розвиватися не на репродукування моделей життя суспільства, що вже склалося, а безперервно ініціювати процеси випереджувального розвитку в усіх сферах життя країни на основі культурологічної переорієнтації.

Останнє ж може відбутися лише за такого характеру освіти, коли присвоєння культури має місце не як кінцева та самодостатня мета, а як засіб, що забезпечує більш глибоке і критичне розуміння сучасної соціокультурної ситуації, а також розробку інноваційних проектів, спрямованих на покращення різних сфер людського життя.

Висновки. Реалізація культурологічного підходу в межах нової парадигми підготовки майбутніх учителів технологій повинна стати одним із компонентів нового соціокультурного проекту, знаходиться з ним у відносинах взаємообумовленості. Тому зрозуміло, що ця ідея не може бути реалізована в межах суто пізнавального підходу до сучасних технологій, що виражається схемою суб'єктно-об'єктної взаємодії.

На її місці виникає нове відношення – людина і світ, що долає трагічний розрив об'єкта і суб'єкта. Людина знаходить своє буття не зовні, а всередині технологій. Технології розглядають людину як рівновелику

частину, і тому точніше буде говорити не людина і технології, а людина в технологіях, або технології в людині, підкреслюючи принципову незавершеність обох.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: навч. посібник. / В. С. Лутай. – К. : Центр «Магістр-S» Творчої спілки вчителів України, 1996. – 256 с.
2. Формирование общества, основанного на знаниях : Новые задачи высшей школы, Доклад Всемирного Банка. Издательство «Весь мир», 2003. – Режим доступа : <http://www.worldbank.org/>

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Lutai, V. S. (1996). *Filosofia suchasnoi osvity [Modern education technology]*. Kyiv: Centr «Mahistr-S» Tvorchoi spilky vchyteliv Ukrainy [in Ukrainian].
2. Formirovanie obshhestva, osnovannogo na znanijah: Novye zadachi vysshej shkoly, Doklad Vsemirnogo Banka. [Forming the society based on knowledge: New challenges of higher school, the World Bank Report] Retrieved from <http://www.worldbank.org/> [in Russian].